

УДК 378:371.71]-057.875

АНАЛІЗ ПОНЯТТЯ "СОЦІАЛЬНЕ ЗДОРОВ'Я СТУДЕНТА"

Бобро А. А.

Автором аналізуються актуальні питання формування соціального здоров'я молодого покоління. Розглянуто погляди вітчизняних та зарубіжних вчених на зміст поняття "соціальне здоров'я особистості". Розроблено авторське визначення поняття "соціальне здоров'я студента", розкрито його зміст і структуру.

Ключові слова: здоров'я, соціальне здоров'я, студенти, структура.

Автором анализируются актуальные вопросы формирования социального здоровья молодого поколения. Рассмотрены взгляды отечественных и зарубежных ученых на содержание понятия "социальное здоровье личности". Разработано авторское определение понятия "социальное здоровье студента", раскрыто его содержание и структура.

Ключевые слова: здоровье, социальное здоровье, студенты, структура.

The author analyzes topical questions of social health formation in the young generation. Views of domestic and foreign scientists on the content of the notion of "person's social health" are examined. The article presents the author's definition of the notion of "student's social health" and reveals its content and structure.

Key words: health, social health, students, structure.

Постановка проблеми. Швидкі соціально-економічні зміни, що відбуваються в Україні останнім часом, на жаль, не сприяли покращенню стану здоров'я її громадян. Навпаки, нині можна спостерігати негативні тенденції у цьому аспекті: збільшується кількість студентської молоді, у яких фіксуються ті чи інші захворювання, які нерідко ускладнюються хронічним перебігом. Проблема полягає не лише у погіршенні соматичного здоров'я, але й інших складових здоров'я – духовного, психічного і соціального.

На сьогодні також можна спостерігати дезадаптацію молоді у суспільстві, зниження в них прагнення до самореалізації, збільшення правопорушень, байдуже ставлення до людей з обмеженими можливостями, занепад статевої культури, зменшення кількості студентської молоді, які ведуть здоровий спосіб життя тощо. Все це свідчить про зниження рівня соціального здоров'я молодого покоління.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останніми роками вивчення проблеми соціального здоров'я взагалі та розкриття сутності поняття "соціальне здоров'я особистості" зокрема привертає все більше уваги вітчизняних і зарубіжних учених, а саме: І. Васильєва, Т. Башкирева, Т. Большова, Л. Горяної, С. Кириленко, В. Колесова, Л. Колпіна, А. Мишиної, В. Мягих, Г. Нікіфорова, Е. Приступи, Т. Сергєєва та інших. Разом з тим дотепер проблема соціального здоров'я залишається недостатньо вивченою. Згодні і приєднуємося до думки В. Мягих, яка вказує, що хоча категорія "соціальне здоров'я" нині використовується все частіше, однак питання щодо змісту поняття та його структури і показників залишаються дискусійними [1]. Подібні думки має В. І. Колесов, який зауважує, що з наявних аспектів здоров'я соціальне здоров'я дотепер є найменш вивченим і в той же час чи не найбільш перспективним елементом здоров'я [2].

Мета статті полягає в уточненні сутності поняття "соціальне здоров'я студента", розкритті його змісту і структури на основі аналізу наукових праць вітчизняних і зарубіжних учених.

Результати теоретичного аналізу проблеми. Останніми роками проблема соціального здоров'я молодого покоління набула великої актуальності у вітчизняних та зарубіжних дослідженнях. Водночас зазначимо, що в Україні інтерес

до цієї проблеми ще недостатньо великий, незважаючи на те, що питання формування соціального здоров'я сучасної української молоді є більш нагальним, ніж в інших країнах, для прикладу, в Російській Федерації. У цій країні розглядувана проблема розроблена достатньо повно, принаймні на теоретичному рівні.

На сучасному етапі розвитку науки "соціальне здоров'я" розглядається як у контексті розуміння здоров'я населення в цілому (медичний аспект), так і щодо здоров'я конкретної особистості, тобто "індивідуального соціального здоров'я", яке частіше вивчається педагогами, психологами, соціологами та валеологами. Вітчизняний науковець Л. Сущенко визначає соціальне здоров'я як функціонування особистості в ролі повноправного члена суспільства, її безконфліктну взаємодію з навколишнім світом, доброзичливі взаємини у колективі, сім'ї, суспільстві [3].

Схожим до зазначеного є розуміння сутності соціального здоров'я особистості, запропоноване вітчизняною вченою Л. Горяною, яка розглядає його як показник культури спілкування. На думку вченої, соціальне здоров'я – це багатоаспектний і поліфункціональний чинник здорового способу життя, який є провідною ланкою в міжособистісних стосунках: особистості з суспільством [4].

Таким чином, Л. Горяна також розглядає соціальне здоров'я як чинник здорового способу життя. Така думка для нас є цікавою й достатньо цінною, оскільки подібний підхід уможливує розгляд соціального здоров'я як такого, що спонукає молодь до зміцнення і збереження інших аспектів здоров'я. Враховуючи те, що нині здоровий спосіб життя розглядають як такий, що забезпечує не тільки фізичне, але й психічне та духовне здоров'я, у такому контексті можна вважати соціальне здоров'я одним з найважливіших складових здоров'я, оскільки від нього певним чином залежить стан сформованості інших складових здоров'я.

Достатньо ґрунтовно визначено критеріальні показники соціального здоров'я (соціального благополуччя) вітчизняною вченою С. Кириленко, яка зараховує до них такі: сформованість у людини громадянської відповідальності, позитивно спрямовану комунікативність, доброзичливість у ставленні до близького і далекого оточення, здатність до самоактуалізації у колективі, наявність правової свідомості та законослухняності, активність та ініціативність у дотриманні вимог здорового способу життя, спрямування до самовиховання [5]. Зазначені вище критеріальні показники, на основі яких С. Кириленко розкриває сутність соціального здоров'я, близькі до визначень попередньо зазначених дослідників, зокрема – в контексті характеристики взаємовідносин особистості з суспільством.

На думку Г. Нікіфорова, сутність соціального здоров'я розкривається за допомогою таких характеристик, як адекватне сприйняття соціальної реальності, інтерес до навколишнього світу, адаптація до фізичної та суспільної сфер, спрямованість на суспільно корисну працю; альтруїзм, емпатія, культура споживання, відповідальність перед іншими, безкорисливість, демократизм у поведінці [2]. Отже, науковець як складові соціального здоров'я особистості розглядає важливі показники, які співвідносні до соціального та духовного аспектів здоров'я. Так, для прикладу, знаходимо певну схожість окремих складових соціального здоров'я з духовним здоров'ям, а саме: інтерес до навколишнього світу, альтруїзм, емпатія, відповідальність перед іншими тощо.

Російська вчена О. Н. Приступа соціальне здоров'я трактує як сформованість соціально проблемного, морально нормативного досвіду взаємодії особистості з соціумом, що проявляється в саморегуляції поведінки в умовах, що змінюються / що змінилися, з тим, щоб набути внутрішньої гармонії та інтегруватися в соціум [6]. Варто зазначити, що наведене визначення має деякі відмінності порівняно з попередніми. Так, науковець акцентує увагу на важливості набуття особистістю певного життєвого досвіду буття в суспільстві, а також прагнення людини до внутрішньої гармонії.

Водночас зазначаємо, що гармонійний внутрішній світ особистості, на нашу думку, більш доцільно розглядати як психічну, а не соціальну складову здоров'я. Переважно це обумовлено тим, що більш прийнятними в аспекті соціального

здоров'я варто вважати оптимальні стосунки в суспільстві (з колегами, родичами, з тими, хто поряд). Разом з тим зазначаємо, що представлене поняття відрізняється змістовністю, лаконічністю та є цінним для нашого дослідження.

Важливим вважаємо також розуміння сутності соціального здоров'я російським ученим В. І. Колесовим. На його думку, в буденному житті соціальне здоров'я потрібно розуміти як сукупність нормативних уявлень про власну соціальну поведінку, про морально-духовну, соціокультурну поведінкову орієнтації, про спадковість і соціально-екологічні характеристики навколишнього середовища і суб'єктивних відчуттів, пов'язаних з ними [2].

Підсумовуючи наукові напрацювання у контексті різних підходів до сутності соціального здоров'я особистості, російський вчений В. І. Колесов визначає такі його показники: соціокультурна активність; здатність до диференціації соціальних явищ за критеріями моральних норм; здатність до інтелектуалізації особистої діяльності; здатність до ідентифікації себе з елементами кумулятивної групи; здатність особистості відчувати свободу у спокої; здатність до самоорганізації і організації взаємодії з соціумом; здатність до критичного мислення; здатність до саморефлексії; здатність відчувати почуття довіри до людей [2]. При цьому, на думку науковця, доцільним є виділення двох основних критеріїв соціального здоров'я – гармонійність відносин особистості з соціальним оточенням та соціальна зрілість особистості, що виражається у відповідальності, терплячості, саморозвитку [2].

Складним є визначення розглядуваного поняття, запропоноване Л. В. Колпіною, яка розуміє його як детерміновані індивідуальними особливостями і соціальною ситуацією відносини соціального суб'єкта з соціальним середовищем на мікро-, мезо- і макрорівнях, що виражається в суб'єктивній і об'єктивній достатності його соціального статусу для асервативної реалізації власних потреб, цілей і цінностей відповідно до суспільних експектацій [7]. Учена зазначає, що соціальне здоров'я в загальному сенсі використовується як метафора, що визначає позитивність стану або ефективність функціонування соціального об'єкта [7]. Розкриваючи нормативну модель соціального здоров'я особистості, Л. В. Колпіна вказує на те, що вона (модель) є сукупністю параметрів, що відображають актуальну здатність індивіда відтворювати своє буття за допомогою соціальних зв'язків і відносин (пасивна соціальна адаптація), розкривати в них себе (самореалізація), оптимізувати соціальний простір відповідно до особистісних і суспільних імперативів (соціальна творчість), реалізувати завдання на основі усвідомлення свого соціального призначення в різних соціальних сферах за допомогою відповідних аспектів соціального статусу [7].

На думку Е. І. Піднебесної, соціальне здоров'я особистості – це стан людини, що визначається гармонійними взаємовідносинами з соціально значущою групою, іншими людьми, соціумом, суспільством, культурою, які сприяють її ефективному розвитку, а також позитивному впливу, який здійснює активна особистість на соціально значущу групу, інших людей, соціум, суспільство і культуру в цілому [8]. Запропоноване визначення, на наш погляд, відображає лише один з аспектів соціального здоров'я особистості; в ньому зосереджено увагу на значущості гармонійних та доброзичливих взаємовідносин особистості з окремими людьми та соціумом.

На основі аналізу визначень сутності поняття "соціальне здоров'я особистості" термін "соціальне здоров'я студента" трактуємо як готовність студента до повної реалізації себе у суспільстві, спроможність до взаємодії з мікро-, мезо- та макросередовищем, сформованість у нього соціальної і правової відповідальності, а також спрямованість на розкриття власного потенціалу в усіх сферах соціального середовища. Таким чином, зазначене поняття є сукупністю взаємопов'язаних та взаємодоповнювальних структурних компонентів (рис. 1).

Кожен із представлених на рисунку структурних компонентів передбачає наявність змістових частин, які, у свою чергу, розкривають сутність кожного окремого компонента соціального здоров'я студента.

Рис. 1. Структура поняття "соціальне здоров'я студента"

Висновки. Підбиваючи підсумки, зазначаємо, що соціальне здоров'я студента – це складне за змістом і структурою поняття, яке є сукупністю структурних компонентів, що передбачають готовність кожного студента до дорослого життя, реалізації власного потенціалу в усіх сферах соціального середовища, взаємодії з близькими та соціумом, правову відповідальність, прагнення до постійного удосконалення тощо.

Перспективу подальшого дослідження вбачаємо в обґрунтуванні та розкритті структурних компонентів запропонованого визначення поняття "соціальне здоров'я студента".

Література

1. Мягких В. Б. Соціальне здоров'я молоді в умовах сучасного українського суспільства : дис. ... канд. соціол. наук / В. Б. Мягких. – Д., 2006. – 225 с.
2. Колесов В. И. Социальное здоровье студентов / В. И. Колесов // Вестник Санкт-Петербургского университета МВД России. – 2009. – № 2 (42).
3. Здоровий спосіб життя людини як об'єкт соціального пізнання : дис. ... канд. філос. наук / Л. П. Сущенко. – К., 1997. – 186 с.
4. Горяна Л. Соціальне здоров'я людини як показник культури спілкування / Лариса Горяна // Рідна школа. – 2009. – № 4.
5. Кириленко С. В. Соціально-педагогічні умови формування культури здоров'я старшокласників : дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.07 / Кириленко Світлана Володимирівна. – К., 2004. – 240 с.
6. Приступа Е. Н. Социально-педагогическая профилактика девиаций социального здоровья школьника : автореф. дисс. на соискание научн. степени д-ра пед. наук : спец. 13.00.02 "Теория и методика обучения и воспитания (социальное воспитание в разных образовательных областях и на всех уровнях системы образования)" / Приступа Елена Николаевна. – М., 2008. – 42 с.
7. Колпина Л. В. Социальное здоровье: нормативная модель и реальность / Л. В. Колпина // Среднерусский вестник общественных наук. – 2009. – № 3.
8. Поднебесная Э. И. Педагогические аспекты развития и укрепления социального здоровья студентов средствами информационных и коммуникативных технологий / Э. И. Поднебесная // Вестник Тамбовского университета. Серия "Гуманитарные науки". – 2007. – № 12–14.